

Elif Şafak:

“Önemli olan insanı zaaflarıyla, çelişkileriyle, katmanlarıyla anlatabilmek...”

Elif Şafak uzun zamandır konuk etmek istediğimiz isimlerden biriydi. 2009 ilkbaharında yayınlanan kitabı “Aşk” ile Türkiye’de uzun zamandır yakalanamayan bir satış grafiğine ulaşan Şafak, edebiyatına dair çok sıcak ve kapsamlı bir söyleşi gerçekleştirdi. Elif Şafak ile edebiyatını en iyi takip eden gazetecilerden biri, Efnan Atmaca konuştu, Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri de bitmek bilmeyen sorularıyla söyleşiyi zenginleştirdi.

Biraz Elif Şafak’ın son kitabından bahsedip sonra soru cevap kısmına geçmek istiyoruz. Son kitabın Aşk satış rekoru kırdı. Bu kadarını bekliyor muydun?

Elif Şafak: Bu kadarını beklemiyordum. Benim de beklediğimin ötesinde bir ilgi gördü. Bu da beni çok mutlu etti. Satış oranının yüksek olması kadar okur profilindeki farklılık da çok mutlu etti. Çok farklı kesimlerden insanların okuduğunu görüyorum. Ve sanatın böyle bir özelliği olması gerektiğine de inanıyorum; farklı insanları buluşturabilen bir mayası olmalı. O yüzden, özellikle Aşk’ın okur profilindeki çeşitlilik beni çok sevindirdi.

Neydi peki aslında bunu sırrı? Aşk’ı yazarken sen ne hissetmiştin? Diğer kitaplarından biraz daha farklıydı; biraz daha genişti. Pinhan’ı dışarda bırakırsak tasavvuf biraz daha yoğundu belki. Senin yazma sürecinin başında vermek istediklerin nelerdi?

Elif Şafak: Dokuzuncu kitap bu ve yan yana koyup baktığımda hepsinin birbirinden farklı olduğunu fark ediyorum. Tabii, bir başkası nasıl değerlendirir bilemiyorum, ama benim durduğum yerden üslup da, içerik de ve hatta enerjileri de farklı geliyor. Bakıyorum, her kitabın enerji haresi bile diğerinden değişik çünkü ben her birini yazarken farklı bir insanmışım. Hayat değişmek üzerine, öğrencilik üzerine kurulu diye düşünüyorum. Onun için bir şey oldum, bir yere vardım zannetmemek; sürekli bir

oluş, öğrencilik halinde kalmak; devamlı yolculukta olmak, yani gitmek, gidiyor olmak önemli diye düşünüyorum. Biraz böyle görüyorum ben yazıyı. O yolculukta bir durak her kitap; ama yolculuğun kendisi devam ediyor. Öyle bakmayı tercih ediyorum. Ama bir tek şey söyleyebilirim: Eğer *Siyah Süt*'ü yazmasaydım, hence *Aşk*'ı yazamazdım. Bu belki gözden kaçan veya üzerine çok yazılmayan bir şey ama ben bunu yaşadığım için bu kadar net söyleyebiliyorum.

Neden? *Siyah Süt* aslında bir arınmaydı, öyle değil mi?

Elif Şafak: Evet. *Siyah Süt* çok farklı. Konu olarak birbirinden tamamen ayrı kitaplar. Tarz olarak da farklı.

Biyografik roman gibiydi.

Elif Şafak: Evet, evet. Belki ilk bakışta kadınlık, yaratıcılık, *post-natal* depresyon, insanın kendi içindeki çelişkiler... Bütün bunlar üzerine. Ama ben *Aşk*'tan önce, ilk çocuğumuzun doğumundan sonra bir on ay kadar süren yoğun bir depresyon yaşadım. O depresyon öyle bir şey ki, yere düşüp de parçalandığımız zaman, o parçaları yeniden dizmek, kendimizi yeniden yapılandırmak için de hayat aslında bize bir fırsat veriyor. O dağılmadan sonra gelen huzurla yazıldı *Aşk*. Benim tasavvufa ilgim ODTÜ'de öğrenciyken, on altı sene önce başladı. O günden bugüne tasavvufa ilgim var ama herhalde daha önce yazamazdım *Aşk*'ı.

Peki, tasavvufa olan ilgindeki değişikliği nasıl değerlendiriyorsun? Öğrenciyken ilgilenmeye başladın, okuyup araştırдың, beslendin... Bugün durduğun noktada nasıl görüyorsun?

Elif Şafak: Yine aynı şekilde, okumaya, öğrenmeye devam ediyorum ama aynı zamanda şunu fark ediyorum; belki ilk başlarda biraz daha entelektüel bir ilgiydi. Daha zihnen yaklaştığım bir şeydi. Zamanla daha kalbe indi diyorum ben ona, çünkü bu öyle bir şey ki bir yerden sonra akıl sizinle gelmiyor, mantık sizinle gelmiyor. Yani kalben hissettiğiniz ya da hissetmediğiniz bir şey. Aslında öyle bir ayrım oluyor. Ben onu yaşadım. Ama kendi içinde mevsimlerden geçiyor insan. Önce biliyorum zannediyor, sonra bilmediğini anlıyor. Bir yere geldim zannediyor, gelmediğini anlıyor. Yani iniş çıkışı bol bir süreç hence o. Ama bir tek şey söyleyebilirim; tasavvuf benim için bir konudan ibaret değil. Bir tek bunu çok rahat söyleyebilirim. Yani nerde neyi ne kadar anladım onu bilmiyorum ama bu benim için sadece bir malzeme değil.

Özellikle gençlerin tasavvuf ve aşka ilgisinin çok olması seni heyecanlandırıyor mu?

Elif Şafak: Evet, çok heyecanlandırıyor. Türkiye’de öyle bir okur var ki, ben inanılmaz ilham alıyorum bundan. Bunun önemli bir kesimi de çok farklı kesimlerden gençler. Yani, tek bir profil de değil; farklı düşüncelere, farklı ideolojik duruşlara, belki farklı yaşam standartlarına sahip gençler. Birçok romancı bunu herhalde söyleyecektir, roman okurlarının çoğu kadın ve inanılmaz fark yaratıyorlar. Yani bütün o dinamizmin motoru bence kadınlarında. Öyle bir okur var ki bizde, bir kitabı çok sevdiği zaman alıyor, sevdikleriyle paylaşıyor, arkadaşlarına okutuyor. Anneannesine okutuyor mesela, yengesine okutuyor. Bir ailede üç kuşak insan aynı kitabı okuyorlar. Batı’da pek görülen bir şey değil bu. Geçenlerde Amerikalı yazar Adam Fawer’la sohbet etme fırsatı bulduk. Aynı şeyi söyledi bana. İlk defa geliyor Türkiye’ye ve o kadar etkilenmiş ki, burada hep böyle bir okur mu var, diye soruyor. Çünkü çok duygusal, tutkulu, bir kitabı sevdiği zaman hakikaten çok sahiplenen bir okur bulmuş karşısında. Amerika’da falan çok kitap çıkıyor tabii, ama çok da çabuk buharlaşıyor o kitaplar. Bizde öyle değil bence. Bizde insanlar bir kitabı okuyup benimsedi mi, onu alıp özel hayatının içine buyur ediyor. Bir anlamda sırdaşı kabul ediyor. O bağ benim için çok önemli. Ona çok kıymet veriyorum.

Satış rakamları insanların Aşk kitabıyla da o bağı kurduğunu gösteriyor. Sana gelen yorumlar nasıl oldu? Daha çok mu insana ulaşabildin? Daha çok mu geri dönüş aldın? Kitap fuarında dört saat imza vermişsin.

Elif Şafak: Çok güzel tepkiler geliyor. Bir de yine beni en çok mutlu eden şeylerden biri, İstanbul dışından da çok tepki gelmesi, çünkü bizde edebiyat maalesef hâlâ çok İstanbul odaklı. Hatta İstanbul içinde bile birkaç semt, birkaç merkez ile sınırlı. Onu mümkün olduğunca kırmak, genişletmek, dışına çıkmak hepimizin boynunun borcu diye düşünüyorum. Bunlar beni mutlu eden şeyler. Yani Amasya’dan, Konya’dan, Trabzon’dan okur mektubu geldiği zaman; ne bileyim Boston’da yaşayan bir kadının hikayesini Isparta’daki bir okur okuduğunda hissedebiliyorsa bu sevindiren bir şey. Ama bizim edebiyat dünyamız, bilmiyorum katılır mısın, çalkantılıdır. Eğer sadece yazılana çizilene bakarsak iki gül verir bir tokat atar, iki gül verir bir tokat atar. Yani eleştirisi de bol bir ortam.

Sen de çok eleştiriliyorsun. Bu eleştirileri nasıl karşılıyorsun?

Elif Şafak: Aslında ben eleştirileri zaman içinde ikiye ayırmayı öğrendim galiba. İlk başlarda çok idrak edebildiğim bir ayırım değildi bu, ama giderek daha bir oturdu. Gelen eleştirilerin gayesine bakıyorum biraz. Eğer yapıcı bir eleştiriyse, hakikaten

bana bir şey katıyorsa, öğretiyorsa, ağırımaya gitse bile ona kulak vermeye çalışıyorum. Yani, benim o konuda kendi nefsimi eğitmem lazım çünkü hepimiz insanız, kusur olur ve o kusuru sen bana söyleyeceksin ki ben öğrenip bir sonraki baskıda ya da bir sonraki kitapta düzeltereğim. Öte yandan, yıkıcı bir eleştiriye, insanın enerjisini tüketmek için yapılıyorsa, ona o kadar kulak vermemeyi öğrendim. Ama bu da demek değil ki hiç etkilenmiyorum. Tabii ki etkileniyorum ama eskisi kadar kulak vermiyorum. Okurdan gelen eleştiriye çok dikkat ediyorum. Artık zamanımın, enerjimin çoğunu okura kaydırdım. Gelen okur e-maillerini okuyorum. Belki her şeye cevap yazamıyorum ama muhakkak okuyorum, anlamaya çalışıyorum. Pozitif de negatif de olsa, okurdan gelen eleştiri esere odaklanıyor. Halbuki bizim o kendi küçük camiamızda, basında, kişiye odaklanan çok fazla eleştiri var. Giyiminizden, kuşamınızdan, saçınızı nasıl bağladığımıza kadar her şey eleştiri konusu oluyor. Bunun bize hiçbir faydası yok; ama kitap odaklı eleştiriden öğrenecek çok şeyimiz var. Ve ona ihtiyacımız da var.

Siyah Süt'ü yazmasaydım Aşk'ı yazamazdım demiştin. Elif Şafak'ı ilk tanıdığımız zamanlarda çok fazla kendine kapalı, evleneceğini ya da anne olacağını hiç düşünmediğimiz bir kadındı belki. Evlenmek, çocuk sahibi olmak seni nasıl değiştirdi?

Elif Şafak: Çok değiştirdi tabii. Çok sarstı, şöyle bir silkeledi diyebilirim. Yazıyla kurduğum ilişkiyi bile etkiledi, çünkü yazının kendisi zaten bencilce bir şey. Bir noktada çocuk gibi ilgi talep ediyor. Ben bir kitabı yazarken, diyelim ki üç gün yazdım, iki gün ihmal ettim. Tekrar döndüğümde beni içine almıyor. Onun için yazarken genelde gece gündüz bütün enerjimi ona veriyordum ve hayatımın en önemli şeyi oluyordu. Böyle bir sarkaç var benim için. O tempoda yazan bir insanın annelikle yazarlığı dengelemesi biraz zor oluyor. Bir de ben hep göçebeliği sevdim. Yani öyle gördüm kendi hayatla bağımı. Hep, alır bavulumu giderim, bir odada yaşarım gibi bir ön kabulüm vardı. Ne bileyim minik bir yer de yeter bana, illa manzarası olsun, bana özel bir yer olsun gibi şeylerim olmadı hiç. Ama tabii annelik başka türlü bir düzen getiriyor. *Siyah Süt*'te bunlarla çok hesaplaştım aslında. Benim içimde de yerleşmek isteyen bir yan varmış, bunu fark ettim. Ve yazar olmayı, entelektüel olmayı hep el üstünde tuttuğum için, bunca zaman hep görmezden gelmişim bu yanımı.

Bu ikisi çatışıyor mu peki? Ya da nasıl dengeliyorsun annelik ve yazarlığı?

Elif Şafak: Tabii, çatışıyor. İlla da çatışması gerekiyor mu? Hayır. Hatta uyumlu oldukları yerler de var, birbirlerine kattıkları

yerler de. Ama yüzde yüz bir uyum olduğunu da sanmıyorum. Çünkü zaman zaman da zorlaşıyor. Bu, sonuçta, birden fazla topu havada çevirmek demek. İster istemez bir bölünme duygusu oluyor. Ama önemli olan bu bölünme duygusuyla nasıl baş ettiğiniz. Paniklerseniz, ki çok yaptım o hatayı, o zaman bir işe yaramıyor. Biraz kendinizle dalga geçebilmeniz lazım. İnsanın kendisiyle dalga geçebilmesi bana çok önemli geliyor. Depresyon da böyle bir şey aslında. Öyle bir *peak* noktası var ki, durup gülmeye başlıyorsunuz kendi halinize. Ondan sonra zaten bütün yük hafifliyor. Onun için *Siyah Süt*'te ben çok mizaha başvurdum. Yani aslında depresyonla ve kendimle dalga geçen bir kitap o.

***Siyah Süt*'ten sonra da Aşk çıktı. Tasavvuf son yıllarda çok konuşulan bir konu haline geldi. Sen de Aşk'ta Şems ve Mevlana'nın aşkını anlattın. Tasavvuf hakkında yazmanın moda olduğu yönünde eleştiriler de geliyor. Sen bu konuda ne düşünüyorsun?**

Elif Şafak: Geliyor bu tür eleştiriler. Bazen sert bir şekilde geliyor açıkçası. Fakat ben şöyle düşünmekten yanayım: Hepimiz bence çağımızın insanıyız. Hepimiz içinde doğduğumuz kültürün, toplumun ürünüyüz bir anlamda. Biz edebiyatçılar da çok farklı olduğumuzu zannediyoruz ama çağın ruhu hepimizde var. Bu hepimizi etkiliyor. Mesela, kitabı yazarken Ahmet Ümit'in de aynı konuda bir kitap yazdığını öğrendim. Hakikaten üç gün filan uyuyamadım. Mideme ağrılar girdi. Üçüncü gün biraz kendime geldim ben ne yapıyorum diye. İki yazarın, aynı dönemde, aynı konu üzerine yazıyor olması tesadüf müdür? Sadece biz değil. Bütün dünyada bir ilgi var. Bütün dünyada bir manevi yolculuk var. Biraz daha resmin bütününe baktığımızda aslında hepimiz kendi dönemimizin ürünüyüz ve etkileniyoruz. O işte, çağın ruhu diyorlar ya, hepimizi farklı derecelerde etkiliyor. Bunda da kötü bir şey görmüyorum. Ama benim kendi adıma zerre katkım oluyorsa, ben de bundan mutlu olurum. Kimse annesinden her şeyi bilerek doğmuyor. Bir yerde hayatında ilk defa ney sesi duyuyorsun ve öylece kalıyorsun bu nedir diye. Bir resim görüyorsun, bir şiir okuyorsun, bir roman okuyorsun, bunlar sende bir şeyler uyandırıyor. Yani hepimiz birbirimize değişiyoruz aslında. Benim romanım da birilerine değdiyse, bir şeyler açıtıysa ne kadar güzel. Onun için, modaydı, küçümsemekti çok önemsemiyorum ben. Kim biliyor ki kimin ne kadar algıladığını? Kimin ne ile ne düzeyde ilgilendiğini bilemeyiz ki. Onun için çok yargılamamak, çok gıybet etmemek, yani çok dışarıdan konuşmamak -bunlar bize tasavvufun da söylediği şeyler- gerektiğini düşünüyorum.

Peki okudun mu Ahmet Ümit'in kitabını?

Elif Şafak: Ahmet Ümit'in romanını bilerek okumadım. Bir kere konuştuğumuz telefonda, "İnşallah ikimiz için de güzel olur," diye. Hakikaten öyle de oldu. Her çıkan kitap kendi yolunu buluyor. Böyle bir çoğalma yaşattı yani bize.

Seninle röportaj yaptığımızda bütün dünyada maneviyatın tartışıldığını söylemiştin. Bu çağda maneviyatın yeniden bu kadar çok tartışılır olmasını nasıl karşılıyorsun? Sence nedenleri neler?

Elif Şafak: Yakınlarda Fransa'da bir konferansa katıldım. Orada Arjantin'de yaşayan bir kadın biyolog vardı organik tarımla ilgilenen. Müthiş güler yüzlü, enerjik bir kadındı. Arjantin'in dağlarında yaşıyor, şehirde de değil. Ve bana büyük bir sempatiyle gelip, Mevlana'yı İspanyolca okuduğundan, Rumi'yi, Mevlana'yı ne kadar sevdiğinden, geceleri nasıl Mevlana'nın dizelerini anlamaya çalıştığından bahsetti. Gözünüzün önünde canlandırılmaya çalışın: Arjantin'de bir dağ evinde, organik tarım yapan bir kadın, Konya'da 1200'lerde yaşamış birinin dizeleriyle ilham buluyor. Bu nasıl bir tılsım, bu nasıl bir çağrı? Hakikaten bunu anlamak gibi bir gayem vardı *Aşk'ı* yazarken. Çünkü bu öyle bir çağrı ki bitmedi, dinmedi, devam ediyor. Ve bence hepimize farklı derecelerde değişiyor. Dediğim gibi, bu çağın içinde, belki de şunu anlamaya başladık: Akılcılığın arkasından gelen yeni bir dönem var. İnanç demek illa dindarlık veya dincilik demek değil. Öyle mi demek gerekiyor? Biz bu kavramları çok karıştırıyoruz. Dinci, yobaz, bağnaz... Bütün her şey aynı sepete konmuş durumda. Halbuki çok inançlı olabilirsiniz; maneviyatınız çok güçlü olabilir; zihnen ve kalben dünyaya çok açık olabilirsiniz. Bunlar birbiriyle çelişen şeyler değil. Bu düzeyde konuşabiliriz bence inancı.

Türkiye'de bu kadar yükselmesinin nedeni ne?

Elif Şafak: Türkiye çok hızlı değişebilen bir toplum. Geniş olmasının da bunda çok etkisi var. Gözlemediğim ve sizlerle de tartışmak istediğim bir şey var: Gençler arasında çok ilgi var tasavvufa. Aslında sadece tasavvufa değil. Mesela, üslupta da değişimler var; Osmanlıca kelimelere, deyimlere, tasavvuftan gelen terminolojiye müthiş bir ilgi var. Kitabevlerinin sahipleriyle veya çalışanlarıyla konuştuğumuzda, Osmanlıca sözlük alanların çoğunun gençler olduğunu söylüyorlar. Belki fark ettiğimiz şey şu: Biz Batılı bir toplumuz, Batılılaşmış bir toplumuz, ama bu demek değil ki Hollanda gibi, Belçika gibi Batılıyız. Bu öyle Batılı bir toplum ki, içinde Doğulu unsurlar var, Osmanlı var, İslam var ve bütün bunlar bir zenginlik aslında. Yani çoğulluğumuzla barıştığımız anda onun verdiği güzelliği belki daha iyi görüyoruz,

daha barışık oluyoruz. Ben böyle bakmaktan yanayım. Bütün bu elementler, yani Osmanlı, tasavvuf, hepsiyle beraber zaten bizim kimliğimiz yoğrulmuş. Bu benim dilime de, romanlarıma seçtiğim konulara da yansıyor.

Belki bütün kitaplarının konusu farklı ama hepsinde geçmişle bugün arasında bir köprü kurmak gibi bir durum var sanki. *Siyah Süt*'te, anneanneninin loğusa cini dediği şey ile senin *post-natal* depresyon dediğin şeyin aslında aynı şey olduğunu konuşmuştuk. Bütün bu Osmanlı, Türklük, İslamiyet, tasavvuf derken geçmişle bugün arasında köprü kurmak mı bahsettiğimiz şey?

Elif Şafak: Belki kitabı okumayanlar için kısaca şöyle söyleyebilirim: *Post-natal* depresyonu sorgularken anneannemin kuşağının bu konuda daha uzman, daha hazırlıklı, daha tedarikli olduğunu fark ettim. Sadece onlar “depresyon” demiyorlar adına. “Al karısı” diyorlar, “cinler” diyorlar; lohusaya kendilerince çörek otları serpiyorlar, ama sonuçta bir hazırlık var. Yani, bir bilgi var yüzyıllar içinde biriken. Kırk gün başında bekliyorlar. Yalnız bırakmıyorlar. Annemin kuşağıysa bilmiyor bunları. Halbuki onlar daha eğitilmiş, daha Batılı, daha şehirli. Birçok anlamda kendi ayakları üzerinde daha rahat duran kadınlar, ama o duygusal zelezeleyle daha hazırlıksızlar. Onu fark etmek bana ilginç geldi ve anneannelerimin kuşağının bildiği, sözlü kültürün barındırdığı o güzelim emanetleri yazılı kültüre de taşımak istedim.

Roman bizde çok Batılı bir sanat dalı. Aslında en gencidir edebi türler arasında. Doğrudan Kıta Avrupa'sından, Fransa'dan geliyor bize. Bunların izlerini tabii çok taşıyor, ama bizim de onun içine katabileceğimiz çok önemli bir sözlü kültür var. Bunun önemli bir kısmını da kadınlar yaşatıyorlar kuşaktan kuşağa. Ben de anneannelerimizin bildiği şey kaybolmadan yazılı kültürün içine girsin istedim. Ben aslında iki kadın tarafından yetiştirildim. Biri anneannem, biri de annemdi. Çok farklı kadınlık modelleri bunlar. Biri biraz daha batıl inançları olan, folk İslam denilen bir kültürle yoğrulmuş bir kadın. Annemse çok daha eğitilmiş, şehirli, Batılı, laik, bambaşka bir kadınlık modeli. Ve Türkiye'de her iki kadınlık modeli de yan yana yaşıyor. Kendi örneğimde aynı ailede yaşıyor. Ve ben ikisinden de izler taşıyorum. Yazarken de ikisinin dünyasını da aktarmaya gayret ediyorum. Yargılamadan, birini diğerinden üstün görmeden.

İzleyici: *Siyah Süt*'teki seslerden en çok hangisi ağır basıyor sizde?

Elif Şafak: Zor bir soru aslında. Bende iki tanesi çok ağır basıyordu. Bir tanesi o Sinik Entel Hanım dediğim, çok yücelttiğim, okuyan, yazan, bağımsız olan bir kadınlık modeli. Benim için

çok önemliydi. Bir de Can Derviş Hanım benim için çok önemliydi. Hatta bunlar biraz çelişkili tipler. İki farklı şeyler söylüyor. Ben o çelişkiyi içimde taşıyorum. Bunu hep hissettim. Ama *Siyah Süt*'ü yazarken bir on ay kadar yazamadım. Ne zaman çıktı kitap? Kendi içimdeki seslerle tanıştıktan ve barıştıktan sonra çıktı. Mesela, şunu fark ettim ki aslında o anaç Sütlaç Hanım dediğim ve küçümsemediğim kadınlık var içimde. Ne bileyim, reçel yapmak istiyor kadın aslında, alışveriş yapmak istiyor, kurabiye tarifi almak istiyor. Onu o kadar küçümsemişim ama o da bir ses olarak var içimde. Ya da işte bastırduğum bir cinsellik, bilemediğim, yazılarımda, kıyafetlerimde bastırduğum bir cinsellik... Ya da çok hırslı olan bir başka ses; sevmediğim, halı altına süpürdüğüm, o Hırs Nefs dediğim de var içimde. Bütün bunlarla yüzleşmem gerekiyordu. İkisine eşit bakıyorum diyemem ama her biriyle helalleşince, tanışıp barışınca demokrasi geldi içime diyorum. Eskiden bir monarşi vardı.

İzleyici: Tarih ile roman arasındaki ilişki üzerine düşüncelerinizi merak ediyorum, çünkü *Aşk* kitabında aslında böyle inanılmaz bir akademik kaynak var arkada. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? İkisinin ortasında neredesiniz? Çünkü ikisinin arasında bir gerçeklik yansıtıyorsunuz.

Elif Şafak: Doğru, haklısınız. İki yerden cevap vermeye çalışabilirim. Benim için akademi önemli bir dünya olageldi. Ben hep beslendim akademiden. Hep de disiplinler arası ilerledim: Uluslararası ilişkiler, kadın çalışmaları, siyaset bilimi, sonra kültürel çalışmalar, karşılaştırmalı edebiyat... Dolayısıyla, aslında bakıyorum böyle bir arayış devam etmiş. Onun bana verdiği ve öğrettiği çok şey oldu. Muhakkak ki bunlar da romanlara yansıdı, sızdı. Ama bununla beraber, ben mesela asla diyemem ki yazdığım bu konularda bir uzmanlık eseri ortaya çıkardım. Diyemem ki Mevlevilik üzerine bir kaynak sunuyorum size. Sonuçta benim anlattığım Şems, hayali bir Şems. O benim gördüğüm Tebrizli Şems. Benim baktığım yerden, yani bir romancının penceresinden görünen Hz. Mevlana böyle. Yoksa Mevlevilik üzerine hakikaten çok kıymetli uzmanlar var Türkiye'de. Esas uzman onlar. Benim yaptığım o bilgileri alıp, onlarla bir hayal kurmak. Yani ben okuru bir hayale davet ediyorum. Bu anlamda hayal dediğim zaman küçümsemiyorum. Kitabın sana kurdurduğu hayaldir esas gerçek olan. Öyle bakıyorum ben. Sonuçta bizim işimiz hikaye ve hayal sanatı.

İzleyici: Kimya ile Şems arasında geçen olayları benim etrafımda *Aşk*'i okuyan hiç kimse yediremiyor aslında. Keşke Kimya öyle ölmeseydi diyorlar. Hikayenin bu kısmı gerçekliği mi yansıtıyor, yoksa sizin hayal gücünüzün bir eseri mi diye sormak istiyorum.

Elif Şafak: Bu tür eleştiriler daha önce de geldi bana. Özellikle Kimya'yla Tebrizli Şems arasındaki kopukluktan dolayı... Ama ben şöyle bakmayı tercih ettim kitabı yazarken: Bu çok zor bir dengeydi. Bir yanıyla her ikisi de benim hürmet ettiğim isimler. Şems de öyle, Mevlana da öyle. Dolayısıyla, yazarken incitmemek, yani bir adabın dışına çıkmamak gibi bir kaygım vardı. Ama aynı zamanda ben bir romancıyım ve onu bir insan olarak anlatabilmem lazım; bir heykel gibi değil. Fetişleştirmeden, putlaştırmadan... Hiçbir romanımda da bunu yapmıyorum. Kahramanlar yaratmıyorum ben ve sevmiyorum kahramanlık iddiasını. Mutlak iyiler, mutlak kötüler, her şeyiyle dosdoğru olan insanlar, her zaman cesur olanlar, her zaman kötü olanlar... Öyle bir şey yok. Bence en kötü gibi görünen insanın içinde damar var. En iyi yönünüzün içinde de zalim bir damla var. Cömert olanın içinde cimri, cimri olanın içinde cömert var. Onun için anlatırken onların insan olduğunu unutmadan bakmayı tercih ettim. Kimi yerden baktığınızda, işte orada belki bir insanlık zaafı var. Kimi yerden baktığınızda belki hiç öyle değil. Tam tersine, Kimya'nın kendi yolculuğunda yeni bir merhaleyi tamamlayabilmesi için onu yaşaması gerekiyordu,. Çünkü o ırmağa dalmak istiyordu. Ve aslında öyle baktığınızda yanlış olan hiçbir şey yok. Kötü bir şey de yapmadı Şems onu reddetmekle, istememekle. Yani, bence, nereden baktığınıza bağlı olarak değişiyor.

Ama benim için önemli olan insan olarak anlatabilmektir. Öyle çok kıpırdamayan, donmuş, çok pırl pırl, mutlak görürsek dokunamayız zaten, hissedemeyiz. Ama aslında insan birini ancak zaaflarıyla, çelişkileriyle, illa zaaf demiyorum ama, katmanlarıyla okuduğunda hissedebilir. Çünkü hepimiz böyleyiz. Onlar da hepimiz kadar insan. O düzlemde bakmayı tercih ettim. Ama hakikaten yazarken de Kimya'ya bir haksızlık yapıldığını düşünmedim. Sonuçta bu benim yorumum tabii ki. Bir başkası bambaşka şekilde yorumlayabilir. Ama benim tarih kitaplarımdan algıladığıma göre Kimya kara sevdadan öldü. Kara sevda ne demek? Ne kadar alsın da, sevgi hiçbir zaman yetmeyecek ona. Aldığından hep daha fazlasını görmek istiyor, hep daha fazlasını veriyor zaten. Böyle bir dengesizlik var. Dolayısıyla, o hasreti hep yaşayacaktı. Ben hikayeyi o şekilde akıtmayı tercih ettim. Belki de hikaye bana öyle geldi, ama, tabii ki, bunlar çok yoruma açık şeyler. Dediğim gibi, benim için tek mesele insan olduklarını unutmamak, onları putlaştırmamak.

İzleyici: Röportajlarınızda sizin yazdığınız süre içinde saçınızı bile yıkamadığınızı, perişan bir halde dolaştığınızı okumuştum. Ben şunu merak ediyorum: Bir romanı yazarken hep perişan değilsinizdir tabii ki, bir şahika noktası, vecde ulaştığınız bir an da vardır. O anları nasıl yansıtıyorsunuz yazılarınızda? Karak-

terlerinizin sizi dinlemediği anlar oluyor mu?

Elif Şafak: Belki sondan başlayabilirim. Hakikaten çok yaşadığım bir şey bu; karakterlerin beni dinlememesi, kendi kendilerini şekillendirmeleri bir anlamda. Bir de ben şuna inanmıyorum: Bizde çok saygı duyduğumuz, ama kalben kendimi o kadar yakın hissetmediğim başka bir romancılık geleneği var: Osmanlı'nın son dönemine kadar giden ve okura bir şeyler öğretmek için yazan bir gelenek. Daha akılcı, Jale Parla gibi bence çok kıymetli edebiyat kuramcılarının "Baba Romancılık Geleneği" dediği bir yazı tarzı var. Bu bir tesadüf de değil, çünkü bizde romancılar bir anlamda toplumu batılılaştırmak ve modernleştirmek misyonuyla hareket etmişler. Dolayısıyla, romanlarındaki her bir karakter bir şeyi temsilen oraya yerleştirilmiş. Yani o geleneğin, o damarın içinde hiçbir şey tesadüfi değil. Bu da ne demek? Romancı kendini okurun, karakterlerin ve yapının üzerine yerleştiriyor. Belki biraz kuklacı gibi ve onları yukarıdan yöneterek yazıyor. Bu, bence, üsluba ve dile de yansımış, etkilemiş. Türk romanının diline baktığımızda bilinçli olarak çok basit tutulduğunu görürüz. Hatta bazı romancılar, "Ey okur, yukarıda ben böyle dedim ama, aslında şunu kastediyorum," diye bir dipnot koyar. Böyle okura güvenmeyen bir tutum da var; okur oğul çünkü. "Oğul, yanlış anlama.", "Oğul, bak doğru budur." Şimdi, tabii ki, buna 1880'lerin, Cumhuriyet'in erken döneminin kendi tarihsel çizgisi içinde bakmak lazım. Eminim çok da kıymetli katkıları oldu bu edebiyat ekolünün.

Ben romanlarımı öyle yazmıyorum. Kendimi bir kuklacı gibi karakterlerimin üzerine yerleştirmiyorum. Daha yatay bir yerden bakmayı tercih ediyorum. Daha sezgisel, daha mistik bir yerden bakmayı tercih ediyorum. Ve hakikaten bunu çok yaşıyorum. Bence öyle okurlar var ki, ne yazdığımı benden daha iyi biliyorlar. Çünkü ben o kadar bilincinde değilim aslında. İşin içine bilinçaltı giriyor, rüyalar giriyor. Bazen de dil kendi kendini götürüyor. Bazen bir kelimeyi bir yere koyuyorum çünkü bir önceki kelime onu istiyor. Zihnen kabul etmiyor başka bir kelimeyi. Dilin de kendine göre bir gücü var yani. Biz değiliz dilin hakimi, o bizi yönlendiriyor. Böyle baktığımız zaman, bence, romancı o sırça yerden aşağı iniyor. Aklıma gelen örneklerden bir tanesini vereyim: *Mahrem*'i okuyanlar hatırlar, kitap üç bölüme ayrılır. Son bölüm biraz daha karamsardır. O bölümü yazarken ruh halim o kadar bozuldu ki, bilseydim kitabın oraya gideceğini hiç başlamayabilirdim. Ama kendiliğinden gitti. Ya da *Araftaki* Gail karakteri... Ben yazarken onun daha kenarda olacağını düşünüyordum, o kadar öne çıkacağını hiç bilmiyordum ama bayağı bir öne çıktı. O yüzden, bence, romancı aslında o kadar da hakim değil kendi metnine. Ama yazının kendi kendini şekillendirmesi, karakterlerin kendi kendilerini yaratmaları hoşuma da gidiyor benim.

İzleyici: Arkadaşlarla toplandığımızda sık sık sizin romanlarınızdan bahsediyoruz. En çok da röportajlarınız hoşlarına gidiyor arkadaşların. O da bizim gibi, diyorlar, bir sorunu olduğunda kendini kaybediyor, sıkıntıya düşüyor. Bu, insanların edebiyata bakış açısını yumuşatıyor. Ben öyle düşünüyorum ve insanları edebiyata yakınlaştırdığınız için de bir okur olarak teşekkür etmek istiyorum. Sorum şu: Yakınlarda ne zaman banyo yapmaya başlayacaksınız?

Elif Şafak: Annelikten sonra biraz değiştirmek zorunda kaldım o yazma üslubunu. Daha titiz, daha tertipli olmanız gerekiyor. Ama hemen başlamıyorum ben yeni bir roman yazmaya. Biraz bekliyorum, demleniyorum. Hayatın getirdiği alametlere, işaretlere bakıyorum, ondan sonra başlıyorum. Ondan önce söyledikleriniz için de çok teşekkür ediyorum. Çok kıymetli benim için söyledikleriniz.

İzleyici: *Beşpeşe* form ve yola çıkış amacı olarak ilgi çekiciydi. Siz nihai eserden, daha doğrusu Zehra'nın sizden sonraki yolculuğundan memnun kaldınız mı? Bunu sormak çok hakkaniyete uymaz belki, ama siz nasıl buldunuz? Bir de *Kem Gözlere Anadolu*'nun niye yeni baskısı yok ya da Elif Şafak bir daha hikaye yazmayacak mı?

Aslında dinleyenler için *Beşpeşe*'den bahsedelim. Tam sırasını hatırlayamıyorum ama beş yazarın birlikte olduğu bir projeydi.

Elif Şafak: Ben de sırayı hatırlamıyorum ama Murathan Mungan ile başladık.

Celil Oker ile devam ediyordu.

Elif Şafak: Pınar Kür vardı.

Pınar Kür en sondu. Siz üç numaradınız.

Elif Şafak: Faruk Ulay vardı.

Evet beş. Böyle bir kitaptı o. Mor, güzel de bir kapağı vardı.

Elif Şafak: Evet. Aslında çok denenen bir şey değildi. O anlamda bana heyecan verdi bu proje, çok şey öğrendim oradan. Ben karakteri bir yöne götürdüm, bir sonraki romancı bambaşka bir yöne, demiyoruz tabii. Projenin özelliği o zaten. Onun için ben *Beşpeşe* projesinde yer aldığımı memnunum. İleride yine böyle çok yazarlı bir şey yapmak isterim. Fakat, *Beşpeşe* özelinde söyleyemiyorum bunu, ne olur yanlış anlamayın ve beni de içine dahil

ederek dinleyin lütfen, ama genelde romancılar olarak ciddi ego sorunlarımız var. Bizim işimiz o anlamda sakat. Bir yönetmen ekip çalışması yapmayı biliyor, bir sinemacı bunu öğrenmek zorunda, o bir ekip işi. Görsel sanatlarla uğraşan biri ya da bir müzisyen de bunu öğreniyor. Ama roman yazarlığı sanatların en yalınını. Bir romanı bitirmek aylarca, senelerce, bazen dört sene sürüyor ve siz o süre boyunca kendinizi o hayali dünyanın prensi ya da prensesi hatta tanrısı zannederek yaşıyorsunuz. Karakterler yaratıyorsunuz, karakterler öldürüyorsunuz... Bunun verdiği inanılmaz bir şişkin ego var. Biz ekip çalışması yapmayı bilmiyoruz; birbirimizi sevmeyi, desteklemeyi bilmiyoruz. O yüzden, kesinlikle roman yazmanın dışında bir şeyler yapmamız lazım. Artık marangozluk mu olur, hamur yoğurmak mı, bilmiyorum ama yapmamız lazım. Çünkü o bir zan ve maalesef o zanna ihtiyacımız var. Yani beni yazarken ne gaza getirir? Yaptığım şeyin çok özel olduğunu zannetmek... O gaza ihtiyacım var. Ama dozunu kaçırırsak megaloman tipler olup çıkıyoruz. O yüzden, romancıları bir araya getiren projeler hakikaten zor. Belki sanatın her dalı için böyle ama özellikle romancılara ortak iş yaptırmak bence daha zor bir şey.

İzleyici: Ben *Siyah Süt* romanının nasıl çıktığını merak ediyorum çünkü bir yazarın kendini bu kadar derinden açması pek öyle alışılmış bir şey değil. Ben bunları yaşadım ve insanlara anlatmak istiyorum, diye mi başladınız yazmaya? Yoksa yazmaya başladıktan sonra mı gelişti? Mesela, insan depresyonla ilgili yazdıklarınızı okuduğunda anlıyor ki, bu tür şeyleri yaşıyan sadece kendisi değilmiş. Bunu mu göstermek istediniz?

Elif Şafak: Birden fazla sebebi var. Bu söylediğiniz sebep de var, daha bencil sebepleri de. Ama söyledikçe bana çok önemli geliyor. Bence depresyonların iki handikapı var: Biri, insanların sadece kendisinin yaşadığını zannetmesi. Bu örnek üzerine konuşursak, "Herkes anneliğe ne kadar kolay adapte oluyor, ben niye yapamadım, bende ne eksiklik var?" duygusu oluşuyor. Sadece annelik ilgili değil, depresyonun her durumunda geçerli bu bence. Amacım "Herkes çok normal, bende bir gariplik var," algısını kırmaktır. Birçok insan farklı dozlarda da olsa bunu yaşıyor. İkincisi, bunun bir mevsim olduğunu unutuyoruz. O bir sonbahar ve geçecek. Arkasından başka bir mevsim gelecek. Ama biz hiç geçmeyecek zannediyoruz. Biraz onu da kırabilmek istedim yazarken. Ama, daha da temelde, benim de yazmaya ihtiyacım vardı galiba.

On ay kadar yazamamak bende birçok şeyi silkeledi. Böyle bir kibirim varmış, onu fark ettim. Ben şöyle düşünüyordum: "Ne olacak ki? Tek ihtiyacım olan kalemle kağıt. Ben her zaman yazarım; başıma ne gelirse gelsin yazarım, nereye gidersem gideyim yazarım. Çünkü bende kabiliyet var." Böyle düşünmenin

getirdiği bir kibir var. Sonra birdenbire yazı benden alındı. On ay boyunca boş bir ekrana, boş bir sayfaya bakmanın ne demek olduğunu öyle bir yaşadım ki, belki kulağa saçma ya da mistik gelecek ama şöyle düşünmeye başladım: “Ben belki de aracım, belki de kalelim. Yazı geliyordu ve benden çıkıyordu. Şimdi artık gelmiyor.” Birden yazma işinin öznesi olmaktan çıktığımı zannettim. Halbuki eskiden “Öznesi benim. Ben yaratıyorum,” diyordum. Birden o ön kabul kırıldı. O yüzden, *Aşk ile Siyah Süt* arasında bağ var ve o yüzden Mevlana'nın kendisine “katib” demesinden çok etkileniyorum. On binlerce dizeye imza atan bir insandan bahsediyoruz. Biz hâlâ bugün ondan etkileniyoruz, hâlâ Arjantin'den birisi ondan etkileniyor. Ama o hiçbir zaman “Ben yazdım. Yazar benim. Şair benim,” demiyor. Biz bir paragraf bir şey yazdığımızda hemen altına adımızı kocaman yerleştiriyoruz. İşte *Siyah Süt*'ü yazma süreci bende bütün bunları kırdı. Ondan sonra yeniden yazmak önemliydi benim için. Kendimi özne olmaktan çıkarabilmek önemliydi. Hâlâ, tabii ki, içimde öyle bir şey var ama artık öbür damar da onunla at başı gidiyor. İkisi de güçlü.

İzleyici: Hemen hemen tüm eserlerinizi okudum bugüne değin ve çok şey öğrendim. Osmanlıca, Farsça... Acaba eserlerinizi yazarken okurlarıma bir de mesaj vereyim, Türkçeyi çok az kelimeyle konuşuyorlar, kelime haznelerini biraz daha genişletsinler, gibi bir amaç güdüyor musunuz?

Elif Şafak: Güdüyorum, tabii. Dili çok da önemsiyorum ve açığı hepimizin de dile karşı bir sorumluluğu, borcu olduğunu düşünüyorum. Çünkü dil bize emanet, biz de bizden sonrakilere devredeceğiz. Bu zincirde bir halkayız. Ve bence insan ne kadar az kelimeyle konuşur ve düşünürse, düşünce sistematığı ve hayal gücü o kadar daralır. Biz kendi ellerimizle düşünce sistematığımızı daralttık. Yoksa Türkçe muhteşem bir dil, hakikaten. Bir şairi, özellikle bir yazarı çok heyecanlandıracak bir dil. Çok az kelimeyle ya da kelimedede çok az değişiklik yaparak manayla o kadar oynayabilirim ki... Bir kere yapı itibarıyla buna çok uygun. İkinci önemli özelliği de iki adet geçmiş zamana sahip olması. Bir yaşadığım zaman, bir de masal zamanı diye bir şey var Türkçede. Çok az dilde var bunlar. Türkçenin hakikaten çok özel bir yapısı var. Ama biz onu çok zedeledik bence. Bilinçli olarak değil ama yaptık. Nasıl yaptık? Kelime çıkarttık, kelime ayıkladık. Hâlâ yapıyoruz bunu, birbirimize tepki duyarak yapıyoruz. Bir taraf diyor ki: “Ben eski kelimelerle konuşacağım çünkü senin yaptığına tepki duyuyorum.” Öbürü de diyor ki: “Esas ben sana tepki duyuyorum. Sadece yenilerle konuşacağım.” Halbuki ikisi de aynı hata bence. Biz kelimelerin efendisi de değiliz sahibi de. Onun için eski kelimeler de yaşasın, yeni kelimeler de. Yan yana

yaşasınlar çünkü aynı şey değiller. “Tesadüf” demekle “tevafuk” demek aynı şey değil, “rastlantı” demek aynı şey değil. “Rastlantı” da yaşasın, hatta yarın belki yeni bir kelime doğacak, doğsun. Daha bebek olacak ama yanında yaşlı olan da yaşasın. Çünkü yeri gelecek biz onu kullanacağız, yeri gelecek ötekini. İşte o zaman ara tonlar çıkmaya başlayacak. O zaman düşünce sistematığımız genişleyecek. O anlamda, kelime öğrenmenin hepimizin bir ev ödevi olduğunu düşünüyorum. Ben çok seviyorum İhsan Oktay Anar’ın kitaplarını ve bilmediğim bir kelimeye rastladığımda not alıyorum, peşine düşüyorum. Takip etmemiz, okurun da yazarın da tembellik etmemesi gerektiğini düşünüyorum.

Merkez’de olduğumuza göre biraz da sinemadan konuşalım. Bir senaryo çalışman olduğunu duyduk. Böyle bir şey var mı? Ne aşamada? Ne olacak?

Elif Şafak: Yok aslında. Basında bazen öyle haberler çıkıyor ki, ben de şaşırıyorum.

Adı da Şahane Serseri.

Elif Şafak: Şahane Serseri, tabii, Atilla İlhan’ın o güzelim şiirinden. Öyle bir niyet vardı ama proje tamamlanamadı. Daha önce de Halil ile Menekşe dizisi vardı. Seviyorum aslında, beni gerçekten heyecanlandıran iki dal var: Biri sinema, diğeri müzik.

Teoman için Uçurtmalar’ın sözlerini yazdın.

Elif Şafak: İkisinden de çok besleniyorum aslında yazarken. Çok görsel düşünüyorum. Romanlarımda birçok bölüm önce bir sahne olarak geliyor. Görselliğiyle, o görselliğin gücüyle geliyor. Bunu çok seviyorum ben. Ve hakikaten romancıların sinemacılarıdan, sinemacıların da romancılarıdan alacak çok şeyi olduğunu düşünüyorum. Çok güzel şeyler üretilebilir. Ama zor da bir evlilik aynı zamanda. Yine aynı meseleye dönüyoruz; yazar “Aman, kitabımı harfiyen sinemaya taşısınlar,” dediği anda o etkileşim kaybolur. Sinemacı alacak onu, bambaşka bir şekilde yorumlayacak. O anlamda doğru insanlarla, doğru ekiple çalışmak ama eserini teslim edebilmek ve onun yönetmenin, oyuncuların enerjisiyle bambaşka bir şekilde yeniden yaratıldığını, yaratılacağını unutmamak lazım. O anlamda ben kitabımın bekleliğini yapmam illa da şurası şöyle olsun diye, ama bir özü olduğunu düşünüyorsam, o öze sadık kalınmasını bekleyebilirim. Roman-dan sinema uyarlamaları hakikaten çok heyecanlandırıyor beni.

İster miydin öyle bir şey?

Elif Şafak: İsterim, tabii ki. Bazen konuşuluyor da ama ben ace-

le etmemeye çalışıyorum. Bir yanım çok istiyor, bir yanım da doğru ekiple, doğru zamanda olsun, diyor.

Sence hangi kitabın daha uygun senaryolaşmaya, beyazperdeye?

Elif Şafak: Yönetmenine bağlı, bakışa bağlı, öyle değil mi? Kimine çok soyut geleni, öyle bir yönetmen çıkar ki, alır, bambaşka bir şekilde anlatır. Onun için illa şu diye bir şey yok ama, tabii ki, yeni olduğu için özellikle *Aşk* ile ilgili birçok çalışma olsun isterim.

Çok beğendiğin bir yönetmen var mı?

Elif Şafak: Eskiden beri takip ettiklerimi düşününce, işte Jim Jarmusch, Wim Wenders, Luis Buñuel... Bir dönem takıntılı bir şekilde Rus sineması izledim. Dönem filmleri, kıta Avrupa'sı, işte İspanyol, Fransız, Alman ekolleri... O zamanlar daha az popüler şeyler izliyormuşuz, onu fark ettim. Şimdi sadece hikayeye, hikayenin nasıl anlatıldığına bakıyorum. Çünkü bir hikayeyi anlatmanın birden fazla yolu var. Aslında aşağı yukarı hepimiz aynı konuları yazıyoruz; aşk, ölüm, ayrılık, buluşma... Bizi birbirimizden ayıran sadece üslup. Üsluba, nasıl anlatıldığına çok dikkat ediyorum.

Yazarların egolarının birazcık törpülenmesi için başka şeyler yapmaları gerekiyor, dedin. Sen şarkı sözü yazdın. Yapmak istediğin başka bir şey var mı?

Elif Şafak: Aslında akademisyenlik benim için öyleydi. Uzun yıllar, bir buçuk sene öncesine kadar da yaptım. Oradan çok şey öğrendim. Bir noktada yeniden akademiye dönmek, *part-time* ders vermek istiyorum. Onun dışında kendi küçük ilgi alanlarım var. Annelik, tabii, başlı başına öğretici bir şey. Tasavvuf benim için hakikaten çok öğretici bir şey oldu, beni çok yağurdu zaman içinde. Onlarla beraber götürmeye çalışıyorum. İnşallah bir denge veriyordur o.

Demin dil konusu açılmıştı. Sen üç kitabını İngilizce yazdın ve "Neden Türkçe yazmıyor?" diye çok da eleştirildin. Bir yandan da dile çok sahip çıkmak istiyorsun. Bu bir çelişki değil mi?

Elif Şafak: Bence değil. Anlatmaya çalışacağım niye çelişki olarak görmediğimi. Belki tuhaf gelecek ama benim Osmanlıcaya olan ilgimle İngilizceye olan ilgim arasında bir köprü var bence. Çünkü özünde dile yönelik bir merak var. Anlatabiliyor muyum? Harfe yönelik, kelimeye yönelik bir merak var ve bana yetmiyor.

Keşke Rusça da bilsem. Rusça yazabilmek isterdim, müthiş bir sesi var Rusçanın. Bir yazar için kendini başka bir dilde ifade etmek çok ilginç bir deneyim. Hiçbir zaman Türkçenin yetersiz olduğunu düşündüğüm için İngilizce yazmadım. Basında bu tür yazılar çıktı. Bu beni çok incitti çünkü hiç böyle bakmadım. Zaten biri ötekinin yerini alamaz. Türkçe benim çocukluğumun dili, rüyalarımın dili, anneannemin dili. Bambaşka bir duygusal bağım var. İngilizce ise benim için daha matematiksel bir dil. Belki Amerikalı biri öyle düşünmüyordur ama ben bir yabancı olarak bu dilin içinde matematiksel algılıyorum. Onun bana verdiği bir heyecan var. Kelime haznesi, dağarcığı, kendi labirenti... Bir dilden bir dile geçiş yapabilen kelimeler, yapamayan kelimeler... Biraz şuna benzetiyorum: Mesela, insan senenin sekiz ayı bir mahallede yaşar, sonra birkaç aylığına gider. Tekrar mahallesine döndüğünde oradaki ayrıntıları daha bir net fark etmeye başlar. Biraz onun gibi bir şey yani. İngilizce yazıp tekrar Türkçeye döndüğümde daha bir dikkatle dinliyorum. Tınısına, hangi kelimelerin nasıl durduğuna daha bir dikkat ediyorum, onu fark ettim. Benim Türkçeye olan ilgimi azaltan bir şey olmadı İngilizce yazmak. Tam tersine derinleştiren bir şey oldu. Bir de, seviyorum ben böyle kültürlerarası yolculuk yapmayı. Diller arası yolculuk da öyle bir şey benim için. Ama *Aşk'ta* farklı bir şey yaptık. O yüzden ben *Aşk'ın* birebir çeviri bir metin olmadığını söyleyebiliyorum. *Aşk*, resmen birkaç kez yazıldı.

Hakikaten nasıl oldu çevirisi?

Elif Şafak: Çok kıymetli bir çevirmenle çalıştım ben; Kadir Yiğit Us. Çok teşekkür borçluyum ona çünkü aldı kendi emeğini ve bana teslim etti. O çevirdikten sonra çeviriyi aldım, yeniden yazdım tamamen. Sonra, ortaya çıkan Türkçe hoşuma gitti, bu sefer İngilizce olanı yeniden yazdım. Bazen, hangisi orijinali, diye soruyorlar. Bence ikisi de orijinal. *Arafta* bu kadar yapmadım bunu. Bu sefer kendimce bunu yapmak istedim. Yani iki paralel evren nasıl kurulur? Yapabilir miyim? Bu aslında delilik, yapılacak bir şey değil. Ancak insan hakikaten seviyorsa dili, yapılabilecek bir şey. Külfet çünkü öbür türlü; iki kat emek sarf etmen, iki kat mesai yapman gerekiyor. Ama seven insana da külfet gibi gelmiyor hakikaten.

Bundan sonraki kitaplarını hangi dilde yazacaksın?

Elif Şafak: Biraz hikayeye, hikayenin nasıl geleceğine bağlı. Ama ben İngilizce yazmayı seviyorum. *Aşk'ta* yaptığım şeyi yeniden denemek istiyorum. O paralelliği, paralel evrenleri kurabildiğim kadar kurmak istiyorum. Ama, tabii ki, romanın içeriğine, o anki ruh haline de çok bağlı.

Uluslararası tanınırlığı nasıl yorumluyorsun? Mesela sen uluslararası tanınan Türk yazarlarından birisin. En çok tanınanlar arasındasın. Bu ne kadar önemli senin için?

Elif Şafak: Tabii ki, önemli. Ama bu bir günde, bir adımda, bir kitapla gelen bir şey değil. Çemberleri var. Her sene, her kitapla o çemberler biraz daha genişliyor, yayılıyor. Bir de, biz biraz dezavantajlı bir konumdayız aslında. Türkiye’de Batı’dan ne kadar kitap alınıyor ve okunuyor diye baktığım zaman, muhteşem bir çeviri mekanizması olduğunu görüyoruz. Bu, yapılan her çevirinin kalitesi çok yüksek demek değil maalesef, arada kötüler de oluyor. Ama, yine de, çok hızlı, dinamik bir çeviri mekanizması var Türkiye’de. Amerika’da, Fransa’da çıkan bir kitap aşağı yukarı aynı anda Türkiye’de de okuruna ulaşıyor. Peki, burada yazılanlar orada alıcı buluyor mu? Böyle baktığım zaman çok ciddi fark var. Tek yönlü bir sokak, bir yol gibi bu. Uzakdoğu edebiyatı çok okunuyor belki Batı’da. Türkiye, birçok konuda olduğu gibi burada da arafta kalıyor aslında. Dolayısıyla, işimiz zor. Benim, mesela, daha bütün eserlerim çevrilmiş değil. Evet, bir tanınırlık var ama hep zaman alıyor bunlar. Sene sene, adım adım ilerliyor. Bir şey Amerika’dayken çok dikkatimi çekiyordu: Çok fazla kimlik yapıyorlar üzerine. Seni sen olarak görmüyor ya da işte Müslüman dünyadan gelen kadın yazar olarak tanımlıyor, kitaba odaklanmıyorlar. Böyle tanımladığı zaman da o tanıma uygun kitaplar üretmeni bekliyorlar. Kapağı şöyle olsun, içeriği böyle olsun gibi şablonlar var. Yani işte Cezayir’den gelen kadın yazar, Cezayirli bir kadın olmanın sorunlarını anlatmak zorunda. Peki, sanatsal genişlemeyi, belki daha avantgard şeyleri kim yapacak? Onları Batılı yazarlar yapsın. Öbürleri kendi kimlik meselelerini yazsınlar. Bu tür beklentiler, şablonlar çok var. Onları kırmak lazım.

İzleyici: Benim bir hocam demişti ki: “Türkiye Doğu ile Batı arasında kalmış. Deyim yerindeyse arafta. Gittikçe de zavallılaşıyor.” Bu beni üzmüştü ama o an bir şey de diyememiştim. Siz nasıl değerlendiriyorsunuz? Türk okuru değil de, Türkler, dışarıdan bakıldığı zaman sizin için ne ifade ediyor?

Elif Şafak: “Araf” benim de çok kıymet verdiğim bir kelime. “Arafta olmak” da bence kolay bir şey de değil. Hakikaten bir yalnızlık da barındırıyor içinde. 11 Eylül sonrasında ne tarafta olduğunu söylemeni gerektiren, daha şablonlarla bölünmüş bir dünya modeli üretildi. Şimdi, Türkiye birçok açıdan bunlara uymuyor. Tam da bu sebepten ötürü zavallı değil, tam tersine çok zengin. Yani öyle bir dinamizm var ki, mesela sanat yapan insanlar için burası hakikaten bir hazine. İstanbul bir hazine, öyle değil mi? Yaratıcı düşünen herkes için öyle. Yeter ki biz bir-

birimizin enerjisini tırtıklamayalım. Bir tek orada falso veriyoruz. Çok tüketiyoruz birbirimizi bence. Yoksa içinde yaşadığımız, yaşadığımız ve büyüdüğümüz kültür çok derin. Eminim, Batı'da da, burada da ders vermiş birçok akademisyenden aynı şeyi duymuşsunuzdur. Hepsi Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin kalitesi inanılmaz, diyor. Derslerdeki tartışmalar, sorulan sorular... Gelip Boğaziçi Üniversitesi'nde ders veren birçok insandan bunu duydum. Yani düzey anlamında hiçbir noktada geriliğimiz olduğunu falan düşünmüyorum ben. Ama bir özgüven sorunumuz var belki. Kendine güvenebilmek ve birbirimizi yıpratmamak çok önemli. Bunu çok yapıyoruz; birbirimizin enerjisini çok tüketiyoruz. Anadolu'da "çemkirmek" diye bir fiil vardır, bilir misiniz? Birisi yaratıcı bir iş yaptığı zaman çemkiriyoruz. Onu yapmasak, daha fazla ortak iş üretebilsek, bence inanılmaz bir sinerji ortaya çıkacak. O anlamda, arafta olmak kötü durumda olduğumuzu değil, bir potansiyele sahip olduğumuzu gösteriyor. Çok da hızlı değişebilen, ilerleyebilen bir toplumuz. Her toplum kendini bu kadar hızlı yenileyemiyor. O anlamda da kendimize daha çok güvenmemiz gerektiğini düşünüyorum.

İzleyici: Biraz önce müzikten etkilendiğinizden bahsettiniz. Ben de bu arada sizin Daniel Barenboim ile yaptığınız röportajınızı hatırladım. Acaba bu konuda ne söyleyebilirsiniz? Sizi ona iten neydi? Barenboim- Said hareketi¹ hakkında ne düşünüyorsunuz?

Elif Şafak: Bence Ortadoğu'dan çıkan en önemli kültürel projelerden bir tanesi o. Filistinli bir entelektüelle Yahudi bir sanatçının bir araya gelerek sanat üzerinden, kültür üzerinden köprüler kurmaya çalışmaları, güncel siyasete mesafeli durarak bambaşka bir pencereden beraber üretmeleri, beraber müzik yapmaları, beraber bir orkestra kurmaları, o orkestrada Yahudi, Müslüman, Filistinli ve İsraili müzisyenlerin yan yana oturabilmeleri, birlikte eserler icra edebilmeleri... Tüm bunlar bana müthiş geliyor. Bazılarınız çok naif bulabilir, bunlar mı çözecek Filistin meselesini, diye düşünebilir. Bence bunlar çözecek. Çünkü bunlar, bizi insan olarak birbirimize yaklaştıracak. Çünkü öbür tarafın, yani güncel siyasetin dili çok bölünme üzerine kurulu. Devamlı *biz* ve *onlar* ayrımı var. Halbuki sanat, özellikle müzik, bütün o evrenselliğiyle beraber, tam da bu "*biz* ve *onlar*" ayrımını sorgulayan bir şey. *Onlar* diye bir şey yok. Yani sanatçı için *öteki* diye bir şey olmamalı, olamaz diye düşünüyorum. Bir müzisyenin *ötekisi* olamaz. Öyle bir yerden kurulan o birliktelik bana çok önemli geliyor. Bu anlamda ilgilendiğim bir proje tabii.

1 Filistinli düşünür Edward Said ile Yahudi orkestra şefi Daniel Barenboim'in birlikte kurdukları Doğu Batı Divanı adlı orkestra

İzleyici: Son kitabınızda bir editör ismi göremedim. Yazarların editörlerle ilişkilerini hep merak etmişimdir. Siz eserinize yapılan müdahaleler konusunda ne hissediyorsunuz?

Elif Şafak: Aslında o kadar önemli bir şey soruyorsunuz ki... Sizi dinlerken fark ettim: Niye editörlerin ismini yazmıyoruz? Bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Romancının iyi bir editörle çalışması her şeyi değiştiriyor. Bizde, maalesef, şöyle bir ön kabul var: Bir yazar ünlüyse ya da birden fazla kitaba imza atmışsa onun editöre ihtiyacı yoktur. Bu doğru bir şey değil. İnsan roman yazarken çok içinde olduğu hatalarını fark etmeyebiliyor, tashihler olabiliyor. Batı'da akademide de, roman dünyasında da iki editörle çalışıyorsunuz. Editörlerden biri teknik olarak inceliyor. Tarihleri kontrol ediyor, ne bileyim, aklınıza gelebilecek her şey... Bir örnek vereyim: *Aşk'ın İngilizcesi* çıkmak üzere. Kitapta Boston'daki bir oteli, Onyx Otel'i anlatırken odalarındaki renkleri yazmıştım. Oradaki teknik editörden uyarı geldi: Onyx Otel'in oda dekorasyonu değişti. Siz eski renkleri kullanmışsınız, lütfen değiştirelim. Böyle bir redaksiyon çalışmasından bahsediyorum. Titizlik. Bu çok güzel. İkinci editör diline bakıyor, üslubuna bakıyor ve önerilerde bulunuyor. O önerileri kabul edip etmemek yazara kalmış. Ama bence yazar bunları dinlemek zorunda çünkü bunlar bizim görebileceğimiz şeyler değil. Ben bu açıdan çok şanslıyım. İki yayınevinde de; hem Metis'te hem de Doğan'da hakikaten çok iyi editörlerle çalışma fırsatı buldum. Muhakkak ki bana kattığı çok şey var. *Aşk'ın* ilk baskısında gözden kaçan kusurlar da oldu ama ikinci baskıda hepsini düzelttik. Hâlâ da öğreniyoruz. Onun dışında ben çok iyi bir editörle çalışmanın şansını, zenginliğini yaşıyorum.

İzleyici: Son kitabınız neden Metis'ten çıkmadı? Doğan'dan çıktığını gördüğüm zaman biraz rahatsız oldum. Acaba çok mu popüler olacak, diye düşündüm. Daha çok Metis Yayınevi'nin çıkarttığı kitapları takip ediyordum çünkü; daha kaliteli ürün çıkarıyorlar gibi geliyor bana.

Elif Şafak: Teşekkür ederim samimiyetiniz için. Ben Metis ile çok uzun seneler çalıştım. Aslında ilk yayınevim İletişim'di. Oradan Metis'e geçtim ve ondan sonra hiçbir zikzak olmadan, uzun yıllar, çok da severek, çok şey öğrenerek onlarla çalıştım. Orada büyüdüm diyebilirim. Ama bu yeniliğe ihtiyacım vardı. Bu göç, yeni bir yayınevine, yeni bir enerjiye ihtiyacım vardı. Yayınevindeki eksiklikten dolayı değil yani, kişisel bir göç arzusundan kaynaklandı. Doğan'ın daha popüler, daha piyasaya yönelik kitaplar bastığı algısını anlıyorum, tabii. Daha büyük bir kurum, listesi daha geniş, birbirinden çok farklı kitaplar basıyor. Metis daha butik, daha entelektüel bir yayınevi. Batı'da bunun çok örnekleri

var. İkisinin yan yana yaşaması çok güzel ve ben öyle de olmasından yanayım. Farklı kitaplar basarak, farklı bakış açılarıyla kültürel hayata canlılık getiriyorlar.

İzleyici: *Bit Palas* kitabınızda, apartmanın en alt katında tek başına yaşayan Persli bir öğrenci vardı. Kız arkadaşı ayrıldıktan sonra iki tane ne varsa –CD, kupa vs- birini atıyordu. O karakteri ve çarışmalarını çok merak etmiştim.

Elif Şafak: Az evvel de biraz konuştuk ya; insan yazdıklarının ne kadarının bilincinde, ne kadarı kendi bilinçaltı gözlemleri, etraftan gördüğü şeyler veya kendi içinde taşıdığı şeyler, bilemiyor. Ama o benim çok severek yazdığım karakterlerden biriydi, onu biliyorum. Sidar, seçeneği olsun istemiyordu hayatta çünkü çok kafasını kurcalıyordu. Onun için her şeyden bir adet bulunduruyordu evinde. Bunlar, tabii, biraz etraftan gözlemlediğim, biraz da belki kendimin de zaman zaman yaptığı küçük tuhaf-lıklar. Ben o karakterin hayat karşısındaki mücadelesini, zaman zaman tutunamayışını, iç yalnızlığını, öfkesini, sorgulamalarını sevdim. Bunlar aslında hemen hemen hepimizin bildiği, yaşadığı şeyler. O yüzden, çok hissederek yazdım.

İzleyici: *Pinhan*'daki Nevres karakterinin hayata büyük bir tepkisi vardı. Bu beni çok etkilemişti. Merak ediyorum, onun yerinde Elif Şafak olsaydı nasıl davranırdı; o siyah karıncaları yoğun-la beyaza boyar mıydı?

Elif Şafak: Zor ama güzel soru, çok teşekkür ederim. Düşünmem lazım. Nevres karakteri de, Sidar karakteri gibi, o kadar kalpten çıktı ki... Öfke çok ilginç bir şey. Öfke, ki öfkeyi tepki duymak anlamında kullanıyorum, aslında yaratıcı insanın içindeki bir motor. Biraz genellemeyle iki şekilde yazmanın mümkün olduğunu söyleyebilirim. Hayatta birçok şeyi iki şekilde yapmak mümkün zaten. Mesela, bir Türk filminde oyuncu tepeye çıkar ve "Sana yenilmeyeceğim İstanbul, göreceksin!" der. Orada bir öfke, bir meydan okuma vardır. İşte o meydan okuma yazarken de olabiliyor. Şimdi, bu önemli bir motor ama çok da tehlikeli. Bir süre sonra zehirlemeye başlıyor insanı. İkinci yöntemse, bence, aşkla yazmak, aşkla yapmak. Mümkün olduğunca keyif aldığın, sevdiğin işi yapmak. Birilerine bir şeyler öğretmek için değil, kavgayla değil; tazelenerek, keyiflenerek yapmak. Kendi romanlarıma baktığım zaman büyük oranda aşkla yazıldıklarını görüyorum. Ama arada öfke de var tabii, öfkeyi yansıtmak da var. İşte, Nevres öyle bir karakter. Öfkeli bir kız çocuğu. Muhakkak orada kendi çocukluğum, geçmişimdeki yalnızlıklar, incinmişlikler devreye girmiştir. Bunu planlamıyoruz ama karakterler biraz da kendi öfkelerimizi yansıtıyor.

İzleyici: *Kem Gözlere Anadolu'nun* neden artık basılmadığını sormak istiyorum. Onu okuyanlar daha sonra verdiğiniz eserlerin tohumunun orada yattığını görüyorlar. Her şeyin temeli oradaymış diyenler var. Bir sorum daha var: Jale Parla'nın tanımıyla "baba romancı" olmadığınızı söylediniz. Ama *Aşk'ın İngilizce baskısı Aşk'ın Kırk Kuralı* diye çıkacak sanırım. Yani kurallar; yapılması, yapılmaması gerekenler var. *Mahrem*'de de *Nazar Sözlüğü* vardı, mesela. Biraz ironik bir varoluşu mu var bunların? Nasıl değerlendiriyorsunuz?

Elif Şafak: Ben, nedense, *Kem Gözlere Anadolu'ya* sizin kadar kıymet vermemişim, işin doğrusu bu. Romancılık anlamında, kendi miladımı *Pinhan* olarak görüyorum. O yüzden, *Kem Gözlere Anadolu'nun* yeni baskısının yapılmasını arzu etmedim. İnsan her yazdığını sever mi? Bence sevmez. Yaptığımız her işten memnun olmayabiliyoruz. Bir sürü film yaparsın, bir tanesi için yapmasam da olurdu, diyebilirsin; öyle bir şey. Tabii ki bana bir şey katmıştır. O büyük resim içinde bir rolü olduğundan eminim. Ama çok eksikliğini duyduğum bir kitap değil. Ayrımcılık mı yapıyorum, bilmiyorum, ama hakikaten benim için dönüm noktası *Pinhan*'dır. *Pinhan*'da başka bir sıçrama yaşadım ben kendi içimde. Bunu anlatması zor; biraz soyut bir şey ama onu çok yaşadım, hissettim. Onun için *Pinhan*'dan itibaren alıp götürmeyi tercih ediyorum. Kurallara gelince; Şems karakteri bence öyle bir karakter. Mevlana ile Şems'in kişilikleri çok farklı. Biri ateş, biri su. Ve Şems'in üslubuna yakın geldi bana o kurallar. Kitabın içinde de zaten ona mal olarak veya onun etrafında şekillenerek geliştirdi o kurallar. Şems'le, yani karakterle beraber düşündüğüm için kural bana çelişki gibi gelmedi. En sezgiyle yazdığım yerlerde bile akıl muhakkak var zaten.

İzleyici: Yazarlığa adım atmak isteyen gençlere ne gibi tavsiyeleriniz var?

Elif Şafak: Ben şuna çok inanıyorum: Tek bir reçetesi yok yazarlığın, tek bir formülü yok. Herkes için uygun olabilecek bir yönü de yok. Yazarların hayatlarına baktığımızda da o kadar birbirinden farklı hikayelerle karşılaşırız ki... Kimisi kırkıncıdan sonra başlıyor en güzel eserlerini yazmaya, kimisi çok daha genç yaşlarda çok önemli eserler veriyor; Boris Vian gibi, Şeyh Galip gibi... Şeyh Galip *Hüsni-ü Aşk'ı* kaç ayda yazdı? Halbuki şimdi biz, birkaç ayda yazılan eser önemsizdir, diyoruz. Hayır. Zaman o kadar göreceli bir şey ki... O ayları nasıl geçirdiğine bağlı. Goethe *Faust*'u kaç senede yazdı? On sene mi, kırk sene mi? Yani bunlar çok göreceli, çok değişken şeyler. O yüzden, hakikaten, tek bir reçetesi olduğunu düşünmüyorum yazmanın. Söyleyebileceğim tek şey, o inancı kaybetmemek. Bir şeyi yazıyorken yazdığın

şeyin ne kadar iyi olduğunu bilmiyorsunuz. Birine gösteriyorsunuz. O kişi kötü bir şey söylerse ya da gönderdiği bir dergiden olumsuz cevap alınca hemen yıkılıyor genç yazar. Halbuki, moralini bozmadan sevdiği işi yapmaya devam etmek çok önemli. İnanç, tutku, vazgeçmemek çok önemli. Yazı da bir kas sonuçta, kullandıkça gelişiyor. Daha iyi yazmanın tek bir yolu var: Daha çok yazmak. Yazdıkça gelişiyor. Kabiliyet de önemli, tamam, ama hepimizde kabiliyet var. Hepimizde çok çok kabiliyet var. Önemli olan o kabiliyeti sürdürme gayreti, disiplini.

İzleyici: Ben *Beşpeşe* ile ilgili sormak istiyorum: Başka bir yazarın, hatta iki yazarın, kaleminden çıkmış bir karakteri alıp –daha sonra onu başka bir yazarın başka bir yere götüreceğini bilerek yazmak nasıl bir duygu? Ve bittikten sonra okuduğunuzda ne düşündünüz?

Elif Şafak: Bittikten sonra herhalde hiçbirimiz tam memnun olmadı. O yüzden dedim orada egolar devreye giriyor, diye. Ama projenin güzelliği orada zaten, önemi orada. Siz onu teslim ediyorsunuz ve bambaşka bir yere gidebiliyor. Aslında bu bir oyun. Özünde bir oyun oynamak var. Bir hikayeye siz başlarsınız ben devam ederim. Kimse de o hikayenin efendisi, sahibi değil. O gönül genişliğiyle bakabilirsek hakikaten çok keyifli bir şey. Öyle bakamadığın zaman insanı biraz homur homur yapan bir şey.

İzleyici: Şimdi, kabiliyet bize verilen bir şey, diyoruz. Kabiliyetten kaynaklanan sorumluluk duygusu, baskı var mı? Özellikle herkes tarafından izlenilen bir yazar haline geldikten sonra bir tür “toplum için” düşüncesi oluştu mu sizde? Böyle bir sorumluluk, baskı hissediyor musunuz?

Elif Şafak: Okurlarımı düş kırıklığına uğratmama sorumluluğu hissediyorum. Gidiyor, para verip alıyor kitabı; inanıyor o kitaba aslında, değil mi? “Yaza yaza bunu mu yazmış?” dedirtmek istemiyorum. Böyle bir sorumluluk hissim var. Ama bu da tehlikeli bir şey çünkü özünde, hepimizin dürüstçe kabul etmesi gereken, okunma isteği var. Camus’nün çok güzel, çok sevdiğim bir sözü var: “Bir yazar, çokluk, okunmak için yazar. Bunun tersini söyleyenleri alkışlayalım, ama inanmayalım onlara,” diyor. Bir kitabı bastırıyorsak, elbette okunmasını istiyoruz, okur için yazıyoruz çünkü. Yoksa evimizde tutar, kendimize saklarız. Ve, tabii ki, hepimiz daha fazla insan tarafından da okunmak istiyoruz. Bunu söylemekte de bir kötülük görmüyorum ben. Ama eğer hikayemi daha fazla insanın okuyacağını düşündüğüm şekilde şekillendirmeye başlarsam, daha yazarken yazıyla bir pazarlığa otursam, işte o çok zehirli, çok zedeleyen bir şey. Bu konuya önem veriyorum ve dikkatli olmaya çalışıyorum. Yazarken oku-

ru değil, anlattığım hikayeyi düşünmem lazım. Ayşe karakterini yazıyorsam, Ayşe'yi hakikat kabul edip sadece ona odaklanmam lazım. Kitap bitip de editöre teslim ettiğimde ya da yayınevine verdiğimde, tabii ki, beğenilecek mi, nasıl karşılanacak, hakkında kötü mü yazılacak kaygısı oluyor. Bu da, tabii ki, çok insanca geliyor ama mümkün olduğunca o kaygıları ertelemek ve hikayeye odaklanmak bana daha doğru geliyor.

İzleyici: Biraz önce göçbeliği sevdiğinizi, bir başka yayınevine bu nedenle geçtiğinizi söylediniz. Peki *Zaman*'dan *Habertürk*'e geçmeniz de bu göç isteğinden mi kaynaklanıyor?

Elif Şafak: Tabii, aslında bir paralellik var o anlamda. Bir küslük, bir şeye sırtını dönmek değil; benim o yenilenmeye ihtiyacım var. Bir de, hakikaten, özellikle yazarların toplumun çok farklı kesimlerinden insanlarla temas halinde olması gerektiğine inanıyorum. Ben kıyafetine göre, düşüncesine göre insan ayrımı yapmamalıyım. Ama işte alışkanlıklar oluyor hepimizde, zihinsel gettolarımız oluyor. İşte ben bunların dışına çıkmak ve bir de buradaki okurla tanışmak istedim. Ben *Zaman* gazetesinin okurunu çok önemli buluyorum. Türkiye'nin çok farklı kesimlerinden insanlar var. Özellikle kadın okurlardan gelen e-mailler ve mektuplar bende çok iz bıraktı. *Habertürk*'te ise bambaşka, belki bir anlamda daha şehirli bir okur profili var. Bunu da çok önemsiyorum. Oradan da bambaşka bir enerji geliyor. O yüzden, yine aynı şeyi diyeceğim ama, benim o göçe, o yenilenmeye ihtiyacım olduğu için geçtim. Bir de, gerçekten, kendini bir adresin, bir kimliğin, bir kesimin sözcüsü, yazarı gibi düşünmeyi yazarlar için zararlı buluyorum. Bizim birey olarak kalabilmemiz lazım. Onun için insan ayrımı yapmadan farklı kesimlere kulak vermeliyiz. Ben, yazarların iyi birer dinleyici olması gerektiğini düşünüyorum. Benim iki şeyi dinlemem lazım: Bir, ne anlatılıyor; iki, nasıl anlatılıyor, hangi üslupla söyleniyor. Dinleyicileri kaybetmemek için de göç gerekli.

İzleyici: İnsan aşkın ya ortasında ya da merkezinde olabilir. Peki, siz neresindesiniz?

Elif Şafak: En korktuğum, en zor soru! Hakikaten bilmiyorum. Aşk, öyle, buldum, aldım, cebime koydum diyebileceğin bir şey değil ki... Bulduktan sonra bu sefer de kaybetme korkusu başlıyor. Kendi içinde çok katmanları var yani. Ben de onları yaşıyorum. Bir de, açıkçası, evlilik zor bir kurum. Bazen bizim de zorlandığımız oluyor. Evlilik aşkla her zaman çok iyi geçinmiyor; bazen çoğaltıyor, bazen monotonlaştırıyor. Bunlara dikkat etmeye çalışıyoruz. Ama aşkın benim için çok kilit, çok önem verdiğim bir kavram olduğunu biliyorum. Sadece fiziksel aşkı

kastetmiyorum. Dünyaya, yaptığım işe, okura aşkla bakmak, bakabilmekten bahsediyorum. Öyle bir yerden baktığımda kendimi de aşk yolculuğunun bir yerinde görebiliyorum. Ama aşkı buldum, keşfettim ve ona artık sahibim, diyemem. Sözünü ettiğim anlamda aşk, nokta konulacak bir şey değil, bir ömür boyu devam ediyor arayışı.

İzleyici: Peki, aşklar birbirini destekliyor mu?

Elif Şafak: Bence destekliyor. Doğru yaşadığımız sürece birbirleriyle bağlantılılar zaten. Aşkı egoya hizmet eden bir şey gibi algıladığımız; “Benim kocam”, “Benim karım”, “Benim sevgilim”, “Benim nişanlım. Niye yan baktın?” dediğimiz an aşk olmaktan çıkar. O ego, o ben demek. Nefs o. Aşk “ben”le ilgili bir şey değil, “ben”in silindiği yerde başlayan bir şey. Halbuki biz aşkı bize hizmet eden bir şey gibi algılıyoruz genelde. O algıyı kırmak lazım. Yaşadığımız her türlü aşk birbiriyile bağlantılı, Mevlana’nın da dediği gibi, hepsi aynı ilahi denize akan ırmaklar. Hepsini öyle ilgili, o öz de kainatın yaratılış sebebi, gayesi bence. Onun için ben orada bir çelişki görmüyorum. Çok ayırım yapıyoruz: Dünyevi aşk, ilahi aşk, o aşk, bu aşk diye. Bütün o ayrımların kalktığı bir boyut var aslında.

İzleyici: *Siyah Süt*’ü geçen yılın şubat ayında okumuştum. Ardından *Tanrıkulu’ndan Dinlediklerim* isimli kitabı okudum. Şimdi de *Aşk’a* başladım. *Siyah Süt*’teki otobiyografik anlatım *Aşk’ta* Mevlana’nın ağzından devam ediyordu sanki. *Tanrıkulu’ndan Dinlediklerim*’deki ayna kavramı da devam ediyordu. Elif Hanım bu genç yaşında aynasına kavuştu diye çok sevinmiştim. Öyle bir olay var mı?

Elif Şafak: Koskoca bir tasavvuf külliyesi, literatürü var. O literatürün de kendi içinde sembolleri var hepimizi etkileyen. Ayna da o sembollerden bir tanesi. Kendi ruh akrabasını, ruh eşini aramak... Bunların hiçbiri bizim icat ettiğimiz şeyler değil. Bu, yüzyıllardır devam eden bir gelenek. Ben de muhakkak o gelenekten besleniyorum. Onun üzerine kendi hayallerimi de kuruyorum ama o damarın içinden okumayı tercih ediyorum. Peki, ben kendi ruh eşimi ya da aynamı buldum mu? Yazar olarak bunu cevaplamaya çalışacağım. Bizim ruh aynamız, ruh eşimiz okur. Bütün muhabbetimiz, söyleşimiz, sohbetimiz okurla. Okuru aslında tekil anlamda kullanıyorum. Bir kitabı binlerce kişi okusa da böyle, milyonlarca kişi okusa da. Herkesin okuması biricik; çünkü roman okumak yalnızlık üzerine kurulu. Walter Benjamin’in de dediği gibi, “Roman okuru okurların en yalnızıdır.” Sinemaya, tiyatroya, konsere gittiğimizde bir kamusal alana çıkıyoruz. Roman okumak öyle bir şey değil. Alıp kendi mahremiyetimize çeki-

liyoruz. Perdeleri kapatıyoruz. Koltuğa oturuyoruz ve içeriye bir yolculuk yapıyoruz. İşte bu mahremiyette yazarla okur arasında kurulan bir sırdaşlık, bir ruhdaşlık var bence. O anlamda, tabii ki, yazarın ruh akrabası okur.

İzleyici: Aşk'ı okurken beni en çok etkileyen kurallardan biri de şuydu: "Bu dünyada herkes bir şey olmaya çalışırken, sen hiç ol." Bunu bir de sizden dinleyebilir miyim? Şu dış kabuğu sıyrıp biraz daha derine inerek açabilir misiniz? Ne demek "hiç olmak"?

Elif Şafak: Bu beni çok etkileyen öğretilerden bir tanesi. Ne kadarını hayatıma uygulayabiliyorum, bilmiyorum tabii. Bu kuralları düşünmek, idrak etmek, yazmak başka; hayata geçirmek, uygulamak bambaşka. Ama, en azından zihinsel düzeyde, beni çok etkileyen bir öğreti bu. Öte yandan, sürekli daha iyisini yapma isteğimiz var. Edebiyatta da böyle. Her yazdığım kitabın bir öncekinden daha iyi olmasını istiyorsun. Böyle gayelerimiz, hırslarımız var. Bu, bir yanıyla, çok da kötü değil çünkü insanı üretken kılıyor. Ama nereye kadar? Bir yanda az evvel konuştuğumuz o yazar egosu, yaratıyorum zannı var, diğer tarafta ise "Sen yaratıcı değilsin, yaratılansın," diyen bambaşka bir ses var. Onunla gelen bir hiçlik bilinci var. Ben, belki, bu ikisini de bir çelişki gibi içimde taşıyorum, bilemiyorum ama yazarken o sese, o kültüre, o öğreتيye çok kulak verdim. Bir de yanlış anlaşılın istemem: Bu öğreti, "Hiçbir şey yapma, hayat aksın gitsin, sen öyle tembel bir şekilde otur, sinek say," demiyor. Bu başka bir şey. Ben de onu anlatmaya çalıştım kitapta. Orada, hakikaten, derin bir felsefe olduğunu düşünüyorum.

Elif Şafak kimdir?

Strasbourg doğumlu Elif Şafak, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. Yüksek lisansını aynı üniversitede Kadın Çalışmaları Bölümü'nde, doktorasını ise Siyaset Bilimi alanında tamamladı. Bir süre İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde "Türkiye ve Kültürel Kimlikler", "Kadın ve Edebiyat" konularında dersler verdi.

Düzenli olarak Habertürk gazetesinde yazan, makaleleri yabancı gazete ve dergilerde çıkan ve yirmiden fazla dile çevrilen Elif Şafak'ın romanları dünyanın en önemli yayınevlerinden Farrar, Straus and Giroux, Viking ve Penguin tarafından yayımlanmaktadır.

Kitapları

Kem Gözlere Anadolu, 1994

Pinhan, 1997

Şehrin Aynaları, 1999

Mahrem, 2000

Bit Palas, 2002

Araf, 2004

Beşpeşe, 2004 (Murathan Mungan, Faruk Ulay, Celil Oker ve Pınar Kür ile birlikte)

Med-Cezir, 2005

Baba ve Piç, 2006

Siyah Süt, 2007

Aşk, 2009

Ödüllerinden Bazıları

Mevlana Büyük Ödülü (Pinhan, 1998)

Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü (Mahrem, 2000)